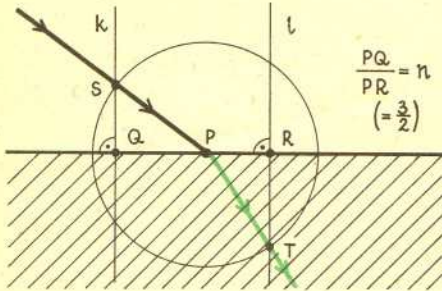

delta mała delta

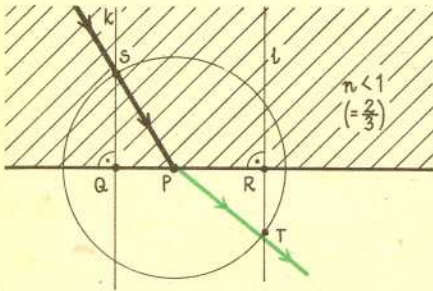
Niewidzialne punkty

Załamanie

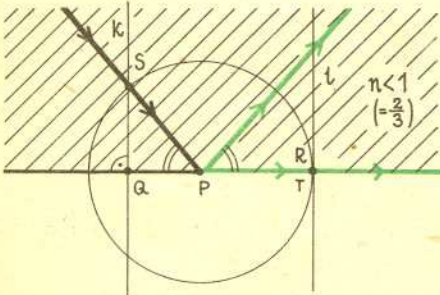
Światło przechodząc z jednego ośrodka do drugiego załamuje się. Wielkość załamania charakteryzuje liczba n zwana współczynnikiem załamania.

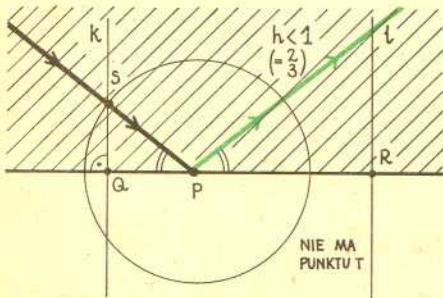
Konstrukcja promienia załamane: rysujemy dowolny okrąg o środku w punkcie P padania promienia, następnie kolejno znajdujemy punkt S , prostą k , punkty Q i R , prostą l i punkt T .

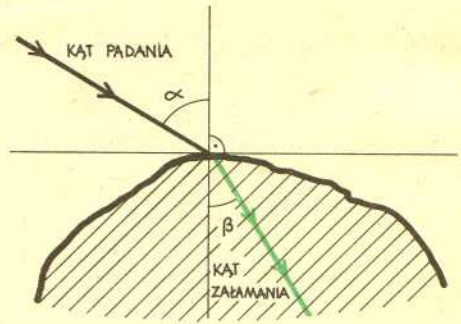
Gdy $n < 1$, konstrukcja też może się udać.

Może się jednak zdarzyć, że punkty R i T pokrywają się. Wówczas promień załamany biegnie po granicy ośrodków i równocześnie widać promień odbity. Takie położenie promienia padającego nazywa się graniczne.

Dla promieni bardziej nachylonych do granicy niż graniczny promienia załamane nie ma. Jest tylko promień odbity.

Stwierdzono zależność

$$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = n,$$

gdzie α to kąt padania promienia na granicę ośrodków, a β — kąt załamania.

Kąt padania i kąt załamania mierzymy od tzw. normalnej — prostej prostopadłej do płaszczyzny stycznej do granicy ośrodków. Dalej zakładamy, że granica ta jest płaska.

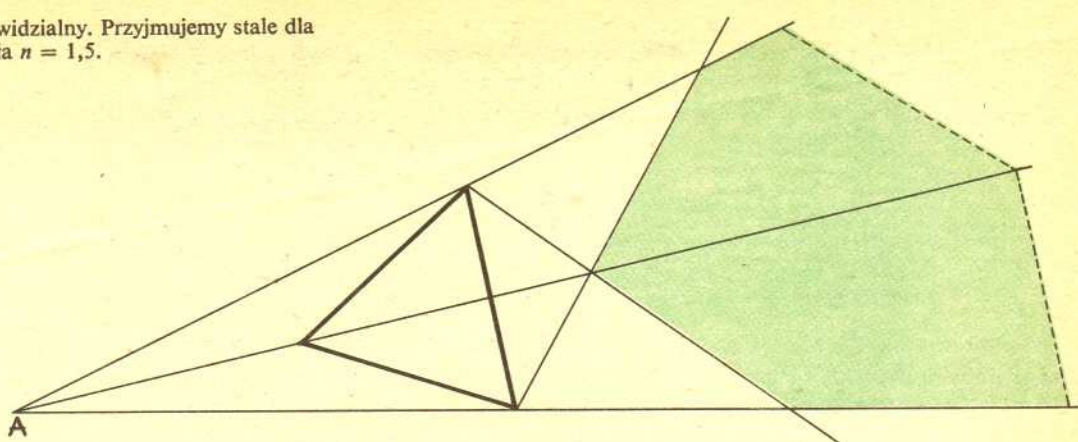
Kolejne rysunki pokazują, że gdy $n > 1$, zawsze można znaleźć promień załamany, oraz że gdy $n < 1$, promień załamany nie zawsze istnieje. Tę ostatnią sytuację nazywamy wewnętrznym odbiciem; granica ośrodków zachowuje się wtedy jak lustro i odbija promień zgodnie z zasadą: kąt padania równa się kątowi odbicia.

Zaślaniające szkło

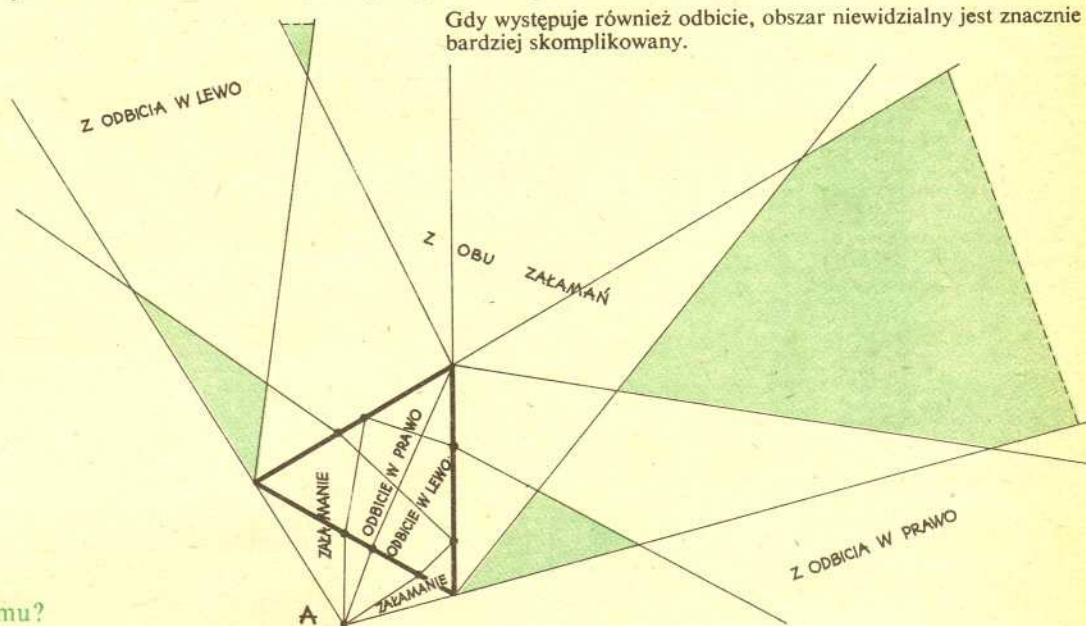
Nie ma nic nadzwyczajnego w stwierdzeniu, że leżącą na stole latarką o choćby największym strumieniu światła można oświetlić ustawiony dowolnie na tym stole przedmiot. Zaskakujące jest dopiero to, że gdy postawimy na stole pryzmat szklany, nie wszystkie punkty będzie można w ten sposób oświetlić.

Obszar zakreskowany jest niewidzialny. Przyjmujemy stałe dla załamania z powietrza do szkła $n = 1,5$.

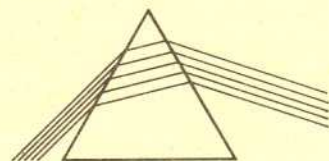
Rysunki pokazują obszary niewidzialne z dwóch wybranych przez nas punktów.

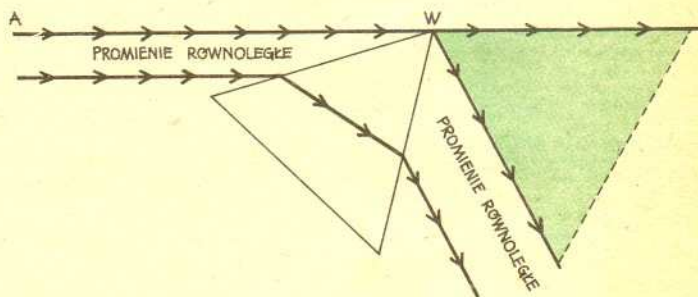
Gdy występuje również odbicie, obszar niewidzialny jest znacznie bardziej skomplikowany.

Jak to narysować samemu?

W istocie, wobec możliwości rysowania załamania promieni świetlnych wystarczy tylko jedno oczywiste spostrzeżenie: Promienie równoległe przechodzą przez pryzmat „tak samo”, to znaczy oba razy dochodząc do granicy pryzmatu tak samo zmieniają kierunek. Z tą informacją można narysować dla dowolnego punktu obszary dla niego widzialne i niewidzialne.

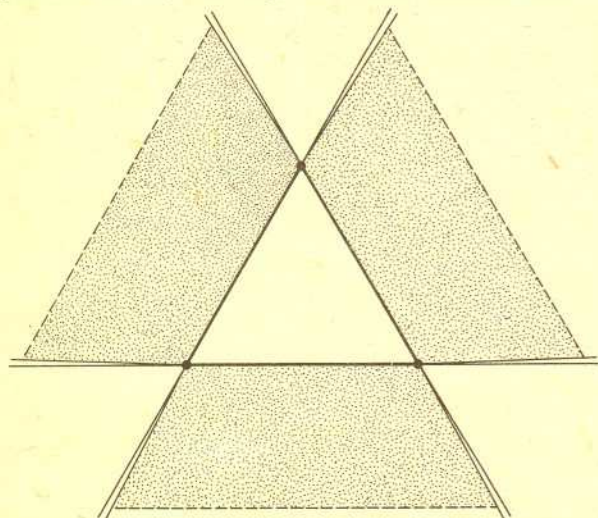
Wystarczy (stosując podaną na początku metodę dwukrotnie) wykreślić drogę jednego z promieni. Pozostałe uzyskamy przesuwając promienie równoległe.

Tak znajdujemy obszar niewidzialności dla punktu A przy wierzchołku W . Dla tego punktu A wewnętrzne odbicie nie może wystąpić.

Na zakończenie uwagi techniczne: przy eksperymentalnym sprawdzaniu wyników należy w miarę możliwości używać światła jednobarwnego i zaczernić kandy pryzmatu.

Małą Deltę przygotowali: **Maciej JĘDRZEJCZAK** i **Marek KORDOS**.

Dla promieni wychodzących z punktów tych obszarów może wystąpić wewnętrzne odbicie. Jak wyznacza się te obszary?